

આપણે આપણા કુટુંબના સભ્યો પાસેથી ઘણું શીખીએ છીએ. સલમાન અને રફિક તેઓના કાકા પાસે સાઈકલ ચલાવતાં શીખે છે.

વિચારો અને કહો :

તમે પણ તમારા કુટુંબ પાસેથી ઘણું શીખો છો. તમે ક્યાં કામ કોની જોડેથી શીખ્યાં. શું તમારી પાસેથી કોઈ કશું શીખે છે ?

વિચારો અને લખો :

કોને ક્યારે મળો છો ? લખો.

- ◆ જ્યારે ઉદાસ હોઉં છું, ત્યારે પાસે જાઉં છું.
- ◆ હું ભૂતકાળ વિશે જાણવા માંગું છું, ત્યારે પાસે જાઉં છું.
- ◆ મારે ખાનગી વાત કહેવી હોય, ત્યારે પાસે જાઉં છું.
- ◆ જ્યારે મારાથી કંઈ ખોટું થાય ત્યારે પાસે જાઉં છું.

સુરેખાના કુટુંબનો નિયમ છે કે, બધાંએ ઘરમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં ચંપલ ઉતારીને આવવું. સુરેખાના કેટલાક મિત્રો ચંપલ ઉતાર્યા વગર ઘરમાં પ્રવેશ્યા. સુરેખાના દાદા તેનાથી ગુસ્સે થયા.

શું તમારા ઘરમાં પણ કોઈ આવા નિયમો પાળવામાં આવે છે ? તે ક્યા-ક્યા છે ?

બાળકો સાથે ચર્ચા કરો કે તેમના કુટુંબના અલગ અલગ-સભ્ય કેવી રીતે હસે છે, સ્મિત કરે છે, ગીત ગાય છે વગેરે. આ તેઓને તેમના કુટુંબના સભ્યો વિશે વિશેષ જાણકારી મેળવવા મદદ કરશે.

વિચારો અને કહો :

- ◆ તમારા ઘરના કયા સભ્યને તે ખુશ હોય ત્યારે હસવાની આદત છે ?
- ◆ તમે ખુશ હોય ત્યારે શું કરો છો ?
- ◆ હસવા ઉપરાંત ખુશ થનાર વ્યક્તિ બીજું શું-શું કરે છે ?
- ❖ તમે તમારા ઘરનાં કયા-કયા વડીલોને કેવી રીતે માન આપો છો ?
- ❖ તમારી આસપાસ જુઓ અને જાણો કે બીજાં કેવી રીતે અન્યને માન આપે છે.

જાણો અને કહો :

- ◆ ઘરના વડીલો નાના હતા ત્યારે શું-શું કરતા હતા ?
- ◆ ઘરના વડીલો પાસેથી તેમની રમૂજી ઘટનાઓ સાંભળો.

ગઈ રાત્રે, મેં બાજરીનો
રોટલો અને ગોળ
ખાધા હતા.

મેં દાળ-ભાત બનાવ્યા હતા.

ગઈ કાલે મારે ત્યાં જમવાનું
બન્યું ન હતું.

હું મારા દાદી સાથે 'લંગર'
માટે ગુરુદ્વારા ગયો હતો.
અમે રોટલી અને દાળ જમ્યાં.

માએ ખીર અને પૂરી બનાવી હતી,
જે મને જરાય પસંદ નથી. આથી
મેં પૂડલા ખાધા.

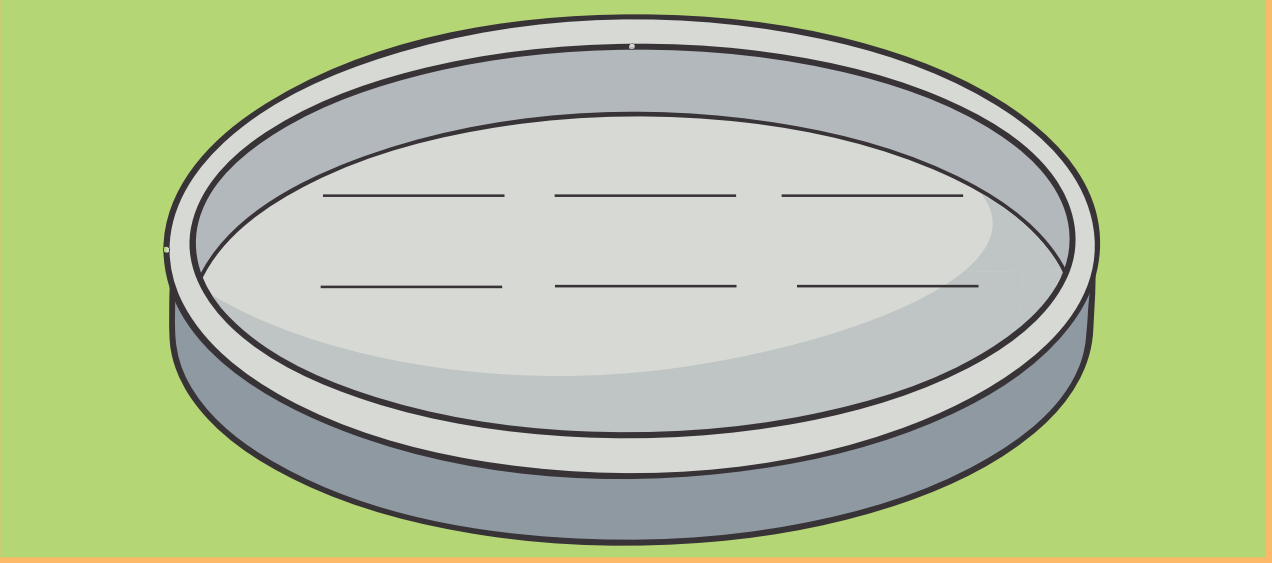
મારી માતાએ ઈડલી
રાંધી હતી. મેં એ ખૂબ
જ ખાધી. એ ખૂબ જ
સ્વાદિષ્ટ હોય છે.

મારી માતા જ્યાં કામ કરે છે,
ત્યાંથી અમારા માટે દાબેલી
લાવી હતી. અમે એની
ખૂબ મજા માણી.

યાદ કરો અને લખો :

ગઈ કાલે રાત્રે તમે શું જમ્યાં હતાં ?

વિચારો અને કહો :

- ❖ તમને કેવી રીતે ખબર પડે કે ભૂખ લાગી છે ?
- ❖ શું તમારે ઘરે જમવાનું બન્યું ન હોય તેવું થયું છે?
- ❖ એક બાળકના ઘરમાં જમવાનું બન્યું ન હોય એનું કારણ શું હોઈ શકે ?
- ❖ શું બધાં બાળકોએ ગઈ કાલે એકસરખો ખોરાક ખાધો હતો ? કેમ ?
- ❖ હવે તમે જે નામ પ્લેટમાં લખ્યાં હતાં, એ બધાં કાળા પાટિયા પર લખો.
- ❖ જ્યારે તમે ખૂબ જ ભૂખ્યા હોવ અને ખાવા માટે કંઈ જ ન હોય, તો તમે શું કરો ?

બાળકો સાથે સંબંધ સ્થાપી, તેઓ પોતાના વિચારો મુક્ત રીતે વ્યક્ત કરે, તેમજ બીજાંની વાત પ્રત્યે સહિષ્ણુતા દર્શાવે, તેવું વાતાવરણ બનાવવું એ મહત્વપૂર્ણ છે.

બીજાઓ શું ખાય છે, તે જાણકારીને આધારે વિવિધ ખાદ્યસામગ્રી પ્રત્યેની આપણી ટેવો કે સૂગ દૂર થવી જોઈએ. જે આપણને બીજાઓને વધારે સારી રીતે સમજવામાં ઉપયોગી થશે.

વિપુલનું કુટુંબ

વિપુલના ઘરમાં ચાર સભ્યો છે. વિપુલ ખાય છે, એવું બધાં ખાતાં નથી. શું તમે એવું વિચારો છો કે, વિપુલ જમે છે એવું જ ઘરના બીજા લોકો ‘જમતા નથી’ કે ‘જમી શકતા નથી.’

એવું કેમ થતું હશે ?

ચાલો, આપણે વિપુલના કુટુંબ વિશે જાણીએ :

શાળાએથી પાછા આવતા વિપુલ મકાઈડોડા લઈને આવ્યો.

તે ઘરે આવ્યો અને તેની માતાને પૂછ્યું, “મુન્ની ક્યાં છે ? મારે તેને જોવી છે.”

તેની માતાએ કહ્યું, “મુન્ની ઉપરના રૂમમાં છે.”

વિપુલે તેની દાદીનો હાથ પકડી કહ્યું : “તમે પણ મારી સાથે ઉપર આવો.” તેની માતાએ વિપુલને રોક્યો કહ્યું, “બાને ભોજન કરી લેવા દે. મેં એમના માટે દાળમાં રોટલી પલાળી છે.”

દાદીએ વિપુલની માતાને કહ્યું : “શું તે દાળમાં ખાંડ નાખી છે ?”

વિપુલની માતાએ કહ્યું : “મેં દાળ ચાખી છે, તે સારી જ બની છે.”

વિપુલે તેના દાદીની થાળી લીધી. તે દોડીને ઉપર ગયો. તેણે દાદીને પણ ઉપર આવવા કહ્યું.

દાદીએ કહ્યું : “હું તારી ઉંમરની હતી ત્યારે થોડીક જ વારમાં પર્વત પર ચઢી જતી હતી.”

વિપુલ મકાઈડોડા ખાતો હતો. તેણે તેનાં મમ્મીને મકાઈ આપી. વિપુલે હાથ ધોઈ લીધા પછી નાની મુન્નીને ઊંચકી.

અચાનક મુન્ની રડવા લાગી. મામીએ કહ્યું : “તે ભૂખી થઈ છે.” મા મુન્નીને ખવડાવવા નીચે બેઠી.

વિચારો અને લખો :

❖ દાદી કેમ જલદી દાદર ચઢી શકતાં નથી ?

❖ દાદીને કેવી દાળ પસંદ છે ?

❖ તમને કેવી દાળ ભાવે છે ?

❖ વાર્તામાંના કેટલા સભ્યો મકાઈડોડા ખાઈ શકે છે ? કેમ ?

❖ શું ઘરડાં લોકો મકાઈડોડા ખાઈ શકે ? કેમ ?

❖ ચાર મહિનાની મુન્ની તેની માતાના દૂધ પર રહે છે. એ તેનો એકમાત્ર ખોરાક કેમ હશે ?

પૂછો અને લખો :

	શું ખાઈ શકે ?	શું ના ખાઈ શકે ?
	બાળક	
	યુવાન	
	વૃદ્ધ	

આપણે શું ખાઈ શકીએ ! શું ના ખાઈ શકીએ તેના વિશે જોયું. આપણે બધું જ કાયમ ખાઈ શકતાં નથી.

ચાલો, આપણે જે વસ્તુઓ ખાઈ શકીએ તેના વિશે વાત કરીએ :

ભાવતી વસ્તુ ઉપર ○ કરો.

ભાત	ઘઉં	જવ	ચણા
મકાઈ	બાજરી	સાબુદાણા	નાગલી

આપણો મોટા ભાગનો ખોરાક વિવિધ વસ્તુઓનો બનેલો છે. કઈ વસ્તુ કઈ જગ્યાએ સરળતાથી ઊગી શકે છે, તેના આધારે અલગ વસ્તુઓ વિવિધ વિસ્તારમાં ખવાય છે.

અગાઉ જણાવેલ વાનગીઓ વધારે ક્યાં જમવામાં આવે છે એ લખો.

આપણે સરખી વસ્તુઓ જુદા-જુદા પ્રકારની વાનગી બનાવવા પણ ઉપયોગ કરીએ છીએ.

ચોખા અને ઘઉંમાંથી બનાવી શકાય તે બધી વસ્તુઓનાં નામ લખો.

રોટલી			
	ઘઉં	પુલાવ	ચોખા

તમે કેટલી વસ્તુઓ લખી શકો?

આ જ રીતે વિવિધ કઠોળ, શાકભાજી, ફળ, માંસ વગેરે જુદી-જુદી વસ્તુઓ જમવામાં લેવાય છે. લોકોની પસંદ અને નાપસંદ અલગ હોય છે. ચાલો, આપણે તે વિશે વાત કરીએ :

વિચારો અને લખો :

તમને જમવામાં પસંદ અને નાપસંદ હોય તેવી ત્રણ વાનગીનાં નામ લખો :

પસંદ હોય

નાપસંદ હોય

વિચારો અને કહો :

- ◆ તમારી અને તમારા મિત્રોની પસંદ સરખી છે?
- ◆ તમારી અને તમારા કુટુંબના સભ્યોની પસંદ સરખી છે?
- ◆ તમારા કુટુંબના કયા સભ્યોની પસંદ જુદી છે?

ચાલો, લોકોને શું-શું ખાવું ગમે છે, તેના વિશે જાણીએ :

હેન્સી

હું વલસાડમાં રહું છું. મને અને મારી માતાને ઉંબાડિયું ખાવું ગમે છે. જ્યારે અમને ઉંબાડિયું ખાવાની ઈચ્છા થાય, ત્યારે અમે ખેતરમાં જઈએ છીએ અને ‘ઉંબાડિયું’ ખાઈએ છીએ.

હું કશ્મીરમાં રહું છું. મને રાઈના તેલમાં બનાવેલી માછલી પસંદ છે. એકવાર હું ગોવા ગઈ હતી. અમે ત્યાં માછલી ખાધી હતી, પરંતુ તેનો સ્વાદ જુદો હતો. મારી માતાએ કહ્યું : “આ દરિયાની માછલી નારિયેળના તેલમાં બનાવી છે, એટલે જુદી જ લાગે.”

જૂની

થોમસ

હું કેરલમાં રહું છું. મને બે વસ્તુઓ ખાવી ખૂબ જ પસંદ છે. બંને મારા આંગણામાં થાય છે. એક ઊંચા વૃક્ષ પર ઊગે છે અને બીજું જમીનની અંદર ઊગે છે. બાફેલા સાબુદાણા, નાળિયેરમાંથી બનાવેલી કઢી સાથે ખાવાની ખૂબ જ મજા આવે છે. તેનો સ્વાદ ખૂબ જ સરસ હોય છે.

ખોરાકમાં સાંસ્કૃતિક વિવિધતાની ચર્ચા તેમના કુટુંબના અનુભવોની ભાગીદારીથી કરો અને તેમનું માન જાળવો.

આપણે શું જમીશું તે નક્કી કરતાં કારણો ક્યાં છે ? તેના ઉપર ✓કરો. યાદીમાં ઉમેરો.

વિચારો અને લખો :

- ◆ સરળતાથી શું મળી રહે છે ?
- ◆ આપણે શું ખરીદી શકીએ ?
- ◆ _____
- ◆ _____
- ◆ _____

યાદ કરો અને લખો :

❖ કેટલીક વસ્તુઓનાં નામ આપેલાં છે.

જે ખાઈ શકાય તેની સામે ✓ કરો. કોઈ વિશે તમે ચોક્કસ ના હો, તો તમારા શિક્ષકને પૂછો.

કેળનાં ફૂલો ☐	મરઘીનાં ઈંડાં ☐	ફુલેવર ☐
સરગવાનાં ફૂલો ☐	અળવીનાં પર્ણો ☐	માંસ ☐
મશરૂમ ☐	ઉંદર ☐	ડુંગળી ☐
કમળનું પ્રકાંડ ☐	માછલી ☐	કરચલો ☐
લાલ કીડી ☐	દેડકો ☐	ઘાસ ☐
વાસી રોટલીઓ ☐	આમળાં ☐	નાળિયેરનું તેલ ☐
ઊંટડીનું દૂધ ☐	રોટલો ☐	રોટલી ☐

❖ એવી વસ્તુઓનાં નામ લખો. જે તમે ક્યારેય ખાધી ન હોય, પરંતુ ખાવા ઇચ્છતા હો.

રમત રમીએ :

ચાલો, એક રમત રમીએ. આ રમતમાં દરેકે બીજાને સમજાવવાનું છે. રમતમાં બોલ્યા વગર તમે જે કહેવા માંગતા હોય તે જણાવવાનું છે. બાળકોને નાનાં-નાનાં જૂથમાં વહેંચો.

શિક્ષક દરેક જૂથને એક ચિઠ્ઠી આપશે, જેમાં વિવિધ પરિસ્થિતિ લખેલી છે.

દરેક જૂથની ચિઠ્ઠીમાં જે લખ્યું છે તે જૂથના સભ્યો વાંચશે અને તેના પર મૂક અભિનય કરશે. તમારે બોલવાનું નથી. તમે ચહેરા અને શરીરના હાવભાવથી જ ચિઠ્ઠીમાં લખેલી પરિસ્થિતિ વ્યક્ત કરી શકો છો.

બધાં જૂથ તેમના અભિનય સાથે તૈયાર હોય, ત્યાર બાદ એક પછી એક બીજાં બાળકો સામે રજૂ કરશે. બાકીનાં બાળકોનાં જૂથ દ્વારા શું રજૂ થઈ રહ્યું છે તેનું અનુમાન કરશે.

વિચારો અને કહો :

- આ રમત તમને કેવી લાગી ?
- શું તમને બોલ્યા વગર અભિનયથી રજૂ કરવાનું મુશ્કેલ લાગ્યું ?
- શું તમે કોઈને અભિનય દ્વારા વાત કરતા જોયા છે ?
- લોકો આ રીતે ક્યારે વાત કરે છે ?

એવી પરિસ્થિતિ પસંદ કરો કે બાળકો સમજી શકે અને જોડી શકે, જેથી તેઓ આવી રમતમાં કે ક્રિયામાં સારી રીતે રજૂઆત કરી શકે.

નીચે આપેલા ચિત્રને જુઓ. ચિત્રમાં બાળકો એકબીજા સાથે ઈશારા દ્વારા વાત કરે છે.

મોટે ભાગે બધાં બોલી અને સાંભળી શકે છે. પરંતુ કેટલાંક લોકો એવા હોય છે કે જેઓ બોલી કે સાંભળી શકતાં નથી. આવાં લોકો ક્રિયા દ્વારા વાત કરે છે. તેઓ બીજાં લોકો શું કહેવા માંગે છે તે તેમના હોઠના હલનચલનથી અને હાવભાવથી સમજે છે.

આપણે બધાં વિવિધ કામ કરી શકીએ છીએ. આપણાંમાંથી ઘણાં સારું ગાઈ શકે, કોઈ સારી કવિતાઓ લખી શકે છે. ઘણાં ઝડપથી વૃક્ષ પર ચઢી શકે છે અને ઘણાં ઝડપથી દોડી શકે છે. ઘણાં સારું દોરી શકે, એટલે આપણે બધાં આપણી કેટલીક બાબતમાં વિશેષ છીએ. શાળામાં આપણે એકબીજાં દ્વારા શીખી શકીએ છીએ. તેવી રીતે બાળકો બોલી કે સાંભળી શકતાં નથી. તેઓ પણ શાળાએ જઈ લખી અને વાંચી શકે છે. શાળામાં તેઓને ઈશારાની ભાષા શીખવવામાં આવે છે.

ચાલો, એક એવી બાળકી વિશે વાંચીએ જે સાંભળી શક્તી નથી, છતાં પણ ઘણી બધી વસ્તુઓ કરી શકે છે.

મારી બહેન સાંભળી શકતી નથી

નાની છોકરી ચકુ,
તે સાંભળી શકે નહિ.
તે જનમથી જ બહેરી,
એનો મોટો ભાઈ નંદુ.
નંદુ અને ચકુ સાથે રમે.
ચકુ સરસ મજાનો પિયાનો વગાડે.
તેને તારની ઝણઝણાટીનો
અનુભવ કરવો ગમે છે.
પરંતુ તે ક્યારેય ગાઈ શકશે નહિ.
તે સૂર સાંભળી શકશે નહિ.
તેને ઊછળકૂદ, ગબડવું આળોટવું
વાંદરાની જેમ ટોચ પર ચડવું ગમે છે.
હવે, મારી બહેને મારી જ શાળામાં
આવવાનું શરૂ કર્યું છે.
છતાં અમારી માતા તેને ઘરે
હોઠ ફફડાવી વાંચવામાં મદદ કરે છે.

શિક્ષકે અને બાળકો તેના દરેક
શબ્દો સમજી પાણી અથવા અંગૂઠો
ગઈ કાલે મેં મારા કાળા ચશ્માં પહેર્યા હતા.
તેની ફેમ ખૂબ જ મોટી હતી.
અને કાય ખૂબ કાળા હતા.
હું જ્યારે બોલતો હતો ત્યારે,
મારી બહેને મને ચશ્માં કાઢવા કહ્યું.
તેને જાણવું હતું કે,
નંદુની કથ્થઈ આંખો,
તેની કથ્થઈ આંખોને શું કહે છે?

— ઝિન વ્હાઈટ હાઉસ પીટરસન
(‘મારે એક બહેન છે, મારી બહેન સાંભળી
શકતી નથી’ માંથી ગુજરાતી ભાવાનુવાદ)

આ એક વાર્તા હતી, છતાં પણ એની
ચર્ચા કરી શકાય, કેમ કે આપણા
બધાંમાં અલગ અલગ આવડત છે.
બાળકોના પોતાના અનુભવોનો સમાવેશ
કરીને, આ મુદ્દાની સંવેદનશીલતા વધારી
શકાય છે.

આપણી આંખો ઘણું બધું કહે છે. બાળકો બોલતાં શીખે તે પહેલાં ચહેરા અને હાથથી ઘણું બધું કહે છે. તેઓ ખૂબ સમજી પણ શકે છે.

ચહેરો આપણો
અરીસો છે

વિચારો અને કહો :

- ❖ છથી આઠ મહિનાના બાળકનું અવલોકન કરો.
- ❖ તેઓ અભિનય દ્વારા શું-શું સમજાવી શકે છે ?

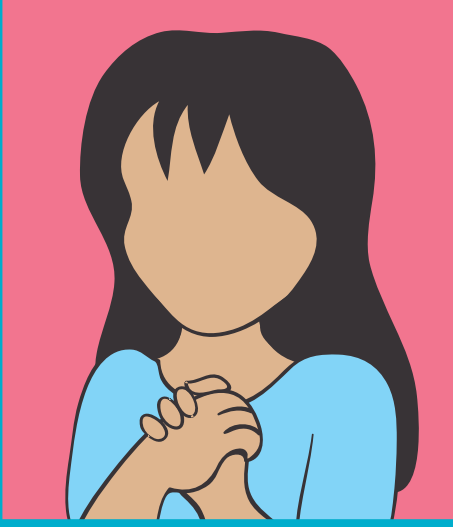

વાંચો અને દોરો : તમને આશ્ચર્ય થશે કે, આ કેવા ચહેરા છે જેમાં ચિત્રમાં આંખ, નાક, મોઢું નથી.

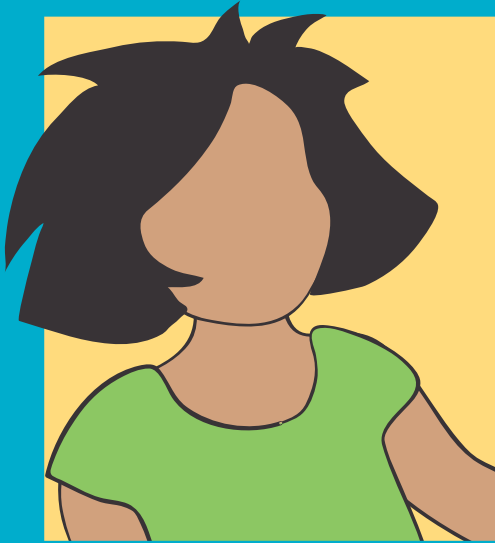
તમારે એ બનાવવું પડશે. આ માટે આપેલી વિગત વાંચો.

આ આફતાબ છે. તેનું મનપસંદ રમકડું પડી ગયું છે અને તૂટી ગયું છે. તે ઉદાસ છે. તેનો ચહેરો કેવો લાગશે ?

આ જૂલી છે. હજી ગઈ કાલે જ તેની નાની બહેનનો જન્મ થયો છે. તે ઘણી ખુશ છે. તેનો ચહેરો કેવો હશે ?

આ ઋત્વાની માતા છે. આજે ઋત્વા રસોડામાં અથાણાંની બરણી લેવા ગઈ. બરણી નીચે પડી ગઈ અને તૂટી ગઈ. તેની માતાના ચહેરા પરનો ભાવ કેવો હશે ?

આ રેહાના છે. તેને કૂતરાંથી ડર લાગે છે. જ્યારે તે રમતી હતી, ત્યારે અચાનક તેની સામે કૂતરું આવી ગયું ! રેહાનાનો ચહેરો કેવો દેખાશે ?

બાળકોને તેમની લાગણીઓ અલગ-અલગ રીતે દર્શાવવા પ્રોત્સાહિત કરો. આથી, તેમનામાં રહેલા સર્જનાત્મક આવડતની અભિવ્યક્તિ પ્રકટ થશે.

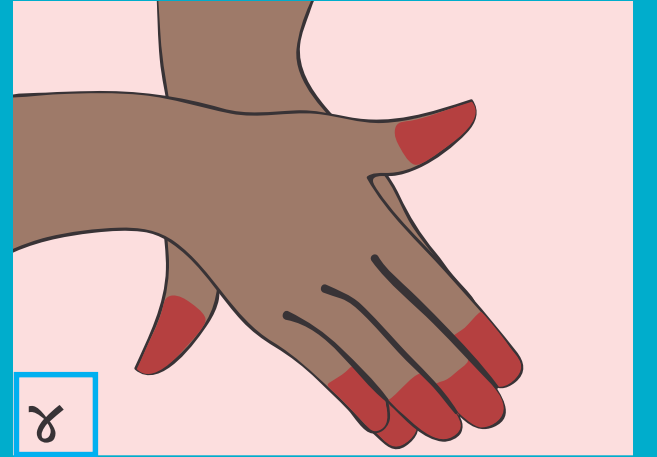
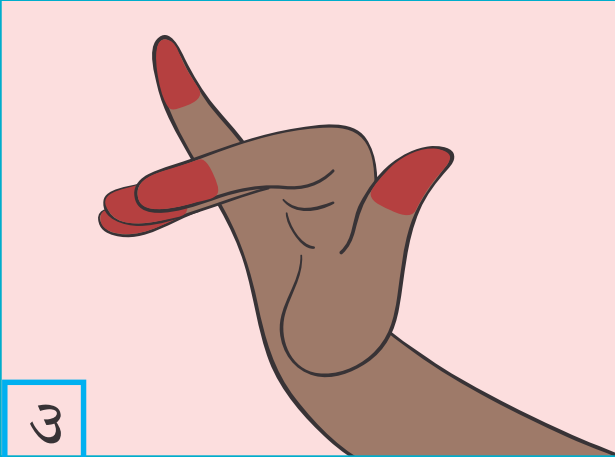
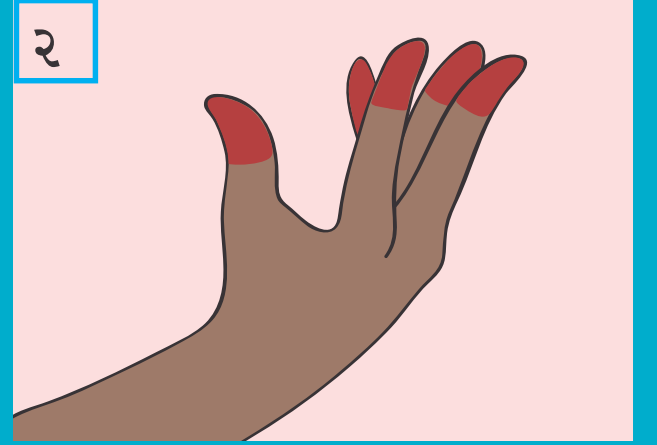
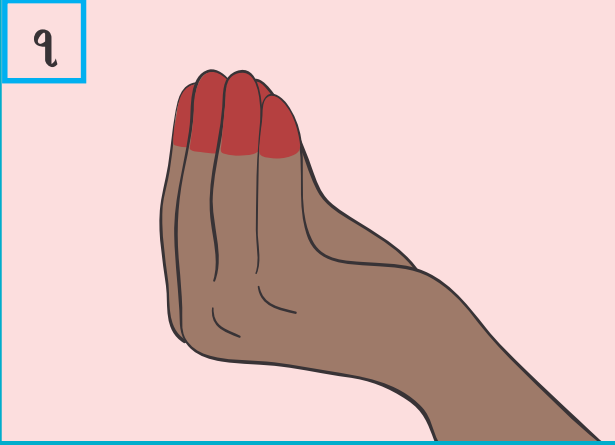
ઘેરા કોઈકના ચહેરા તરફ જોઈ, આપણે કહી શકીએ કે તે માણસ ખુશ છે, દુઃખી છે કે ગુસ્સામાં છે.

તમે કંઈક તોફાન કર્યું હોય અને તમારી માતા ખાલી તમારો ચહેરો જોઈને જાણી જાય ? આવું તમારી સાથે કદી બન્યું છે ?

આપણે નૃત્ય દ્વારા પણ વાતો કરી શકીએ. નૃત્યમાં હાથ અને ચહેરા વડે લાગણીઓ પહોંચાડવામાં આવે છે. તેને ‘મુદ્રા’ અને ‘ભાવ’ કહેવાય છે.

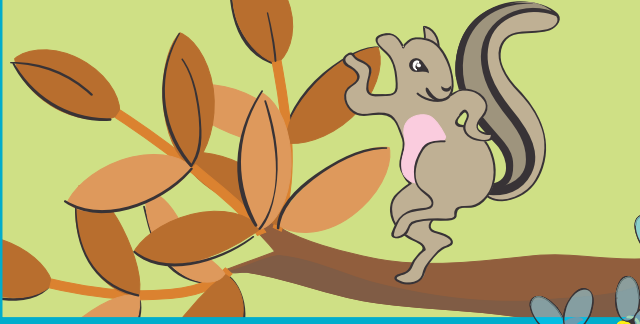
જુઓ અને આ મુદ્રા કરો. નૃત્યની થોડી વધુ મુદ્રાઓ શીખો અને બતાવો.

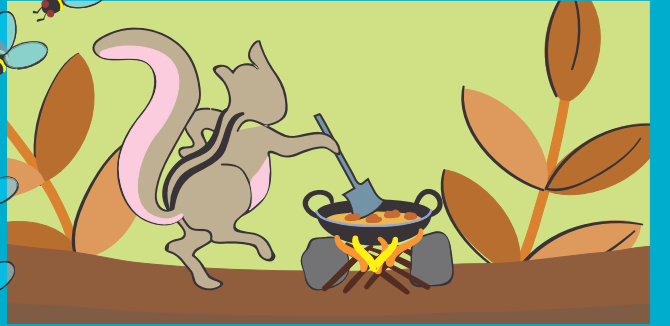
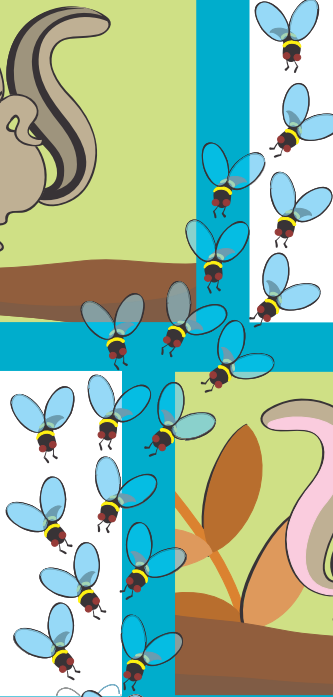

વિચારો અને કહો :

ચિત્રો જુઓ અને વિચાર કરો. આ પરથી તમારી પોતાની વાર્તા બનાવો. વાર્તા તમારા મિત્રોને કહો અને ચર્ચા કરો.

૧

૩

૨

૪

V1H9P7

મારે માથે મુગટ છે,
હું નૃત્ય કરું છું.
પીંછાંનો મને ગર્વ છે,
વરસાદ પહેલાં હું ટહુકું છું.
લખો હું છું.

પૂંછડી મારી લાંબી છે,
પૂંછડીમાં મારે ખાંચા છે.
હું આકાશમાં ઊંચે ઊડું છું,
ઉંદરને હું ખાઉં છું.
લખો હું છું.

મારા પીંછાં લીલા રંગનાં,
ચાંચનો રંગ લાલ છે.
જામફળ'ને લીલાં મરચાં ભાવે,
અવાજની નકલ મને ખૂબ ફાવે.
લખો હું છું.

પીંછાં મારા કાળા રંગના,
કાળો મારો રંગ છે.
આખો દિવસ કાઉ...કાઉ બોલું,
રંગ મારો ચમકે છે.
લખો હું છું.

U6R2D1

કુહુકુહુ હું બોલું છું,
બધેય જોવા મળું છું.
મારો અવાજ ઓળખ અપાવે,
હું તો મીઠું ટહુકું છું.
લખો હું છું.

મરેલાં જીવોને ખાઉં છું,
ગંદકી સાફ કરું છું.
ઊંચે ઊંચે ઊડું છું.
હું પંખીનો રાજા છું.
લખો હું છું.

ચાંચ મારી ગુલાબી છે,
પીંછાં મારાં ભૂખરાં છે.
ગૂટરગૂ હું બોલ્યા કરું,
હું ઘરમાં મારું ઘર બનાવું.
લખો હું છું.

ચાંચ મારી ખૂબ તીણી છે.
ચાંચની સોય જ વાપરું છું.
પાંદડાં સીવી ઘર બનાવું,
હું અનોખું પંખી કહેવાઉં.
લખો હું છું.

ઝાડના થડને કાંણું કરું,
છુપાયેલા કીડાથી પેટ ભરું.
આખો દિવસ ટક...ટક કરું,
લાકડું ખોદવાનું હું કામ કરું.
લખો હું છું.

પંખીઓની સભા ભરાઈ. ઘુવડે વાત શરૂ કરી. તેણે કહ્યું : “આપણે બધાં અલગ દેખાઈએ છીએ. આપણાં નખ, ચાંચ, પીંછાં અને અવાજ જુદાં-જુદાં છે. છતાં આપણે બધાં પંખીઓ છીએ. જો આપણાં બધાંનો દેખાવ સમાન હોય, આપણે સમાન ખોરાક લઈએ અને આપણા અવાજ પણ સમાન હોય, તો આ દુનિયા કેવી નીરસ લાગે ?

વિચારો અને લખો :

❖ પાઠમાં બતાવેલ ક્યાં પંખીઓ તમે જોયાં છે ? તેમનાં નામ લખો.

શોધી કાઢો :

- ❖ હવે બહાર જાઓ અને આજુબાજુમાં પંખીઓ જુઓ.
- ❖ તમે બહાર કેટલાં પંખીઓ જોઈ શકો છો ?
- ❖ તેમાંથી કેટલાં પંખીઓને ઓળખો છો ?

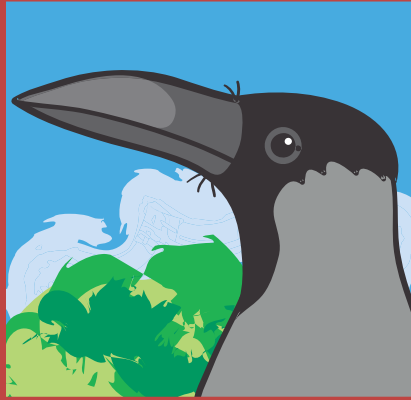

જો બાળકો પક્ષીઓ બહાર જુએ અથવા કાગળ ઉપર દોરેલા હોય તો તેને ઓળખી શકે છે. ખાલી જગ્યા ભરવા માટે બાળકો પક્ષીઓની લાક્ષણિકતાઓ વિશે જાણે જો તેઓ પક્ષીઓનાં નામ ન જાણતાં હોય, તો જાણે એ જરૂરી છે.

પંખીનું નામ	તમે ક્યાં જોયાં છે ?				
	પાણીમાં	વૃક્ષ પર	જમીન પર	ઘરમાં	ઊડતાં

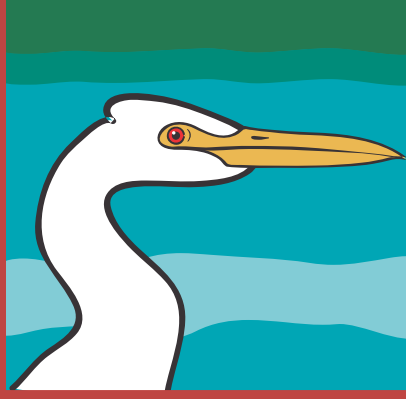
વિવિધ પંખીઓની ચાંચ જુદા-જુદા પ્રકારની હોય છે. નીચે પંખીઓની ચાંચનાં ચિત્રો આપેલાં છે. ચિત્રો જુઓ. પંખીને ઓળખો અને તેમનાં નામ લખો.

બાળકો પક્ષીઓમાં રસ લે તે માટે તેમને પક્ષીઓનાં લક્ષણોનું અવલોકન કરવા દો. તેઓ અવલોકનો લખતાં શીખે અને વર્ગખંડમાં બધાં સાથે આપ-લે કરે.

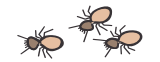

ખાલી આપેલી જગ્યામાં કોઈ પંખીની ચાંચ દોરો. રંગ પૂરો અને તેનું નામ લખો. જેમ પંખીઓની ચાંચ જુદા-જુદા પ્રકારની હોય છે, તેમ તેઓ ખોરાક પણ જુદા-જુદા પ્રકારનો ખાય છે. જેમ કે, કેટલાંક ફળ ખાય છે, કેટલાંક દાણા ખાય છે. કેટલાંક ઈંડાં ખાય છે, કેટલાંક માછલી ખાય છે.

જુઓ અને જોડો :

પંખીઓની ચાલવાની અને ઊડવાની રીત પણ અલગ હોય છે. તેમની ડોકનું હલનચલન અલગ હોય છે. મેના તેની ડોક આગળ અને પાછળ આંચકાથી હલાવે છે. ઘુવડ તેની ડોક પાછળની તરફ ફેરવી શકે છે.

એવાં કેટલાંક પંખીઓ પણ છે, જે આપણાં અવાજની નકલ કરી શકે છે ! શું તમે આવા કોઈ પંખીનું નામ જાણો છો ? તમારી નોટબુકમાં તે પંખીનું ચિત્ર દોરો, રંગ પૂરો અને તેનું નામ પણ લખો.

અવલોકન :

વર્ગની બહાર જાઓ, પંખીઓ કેવી રીતે ચાલે છે અને તેમની ડોક ફેરવે છે તે જુઓ. તેમનાં પીંછાં જુઓ અને તેઓ કેવો અવાજ કરે છે એ સાંભળો. કોઈ પણ ત્રણ પંખીઓના અવાજની નકલ કરો. તેમની ડોકના હલનચલનની પણ નકલ કરો. તમારા મિત્રને પૂછો - ‘તમે કયા પંખીની નકલ કરો છો ?’

પંખીઓનાં પીંછાં જુદા-જુદા રંગના, આકારના અને કદના છે. તેમનાં પીંછાં તેમને ઊડવામાં અને તેમને હૂંફાળાં રાખવામાં પણ મદદ કરે છે. કેટલાક સમય પછી પંખીઓ જૂનાં પીંછાં ખેરવી નાખે છે. તેની જગ્યાએ નવાં પીંછાં આવે છે. તમે ઘણી વાર પંખીઓનાં પીંછાં નીચે પડેલાં જોયાં હશે.

આસપાસ પડેલાં પીંછાં એકઠાં કરો. તેમના કદ, આકાર અને રંગનું અવલોકન કરો. એક પંખીનું નામ લખો અને તેમાં પીંછાં ચોંટાડો. પંખીનું નામ લખો.

❖ પંખીઓ સિવાય, એવાં કયાં પ્રાણીઓ છે, જે ઊડી શકે છે ?

વિચારો અને કહો :

❖ તમે પંખીની જેમ ઊડી શકો, તો ક્યાં જવા માંગશો ? તમે બીજું શું કરશો ?

❖ જો પંખીઓ ઊડી શકવાને બદલે તેમના પગ પર જ ચાલતાં હોત તો શું થાય ?

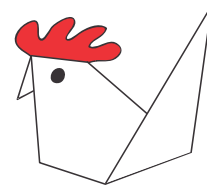
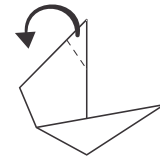
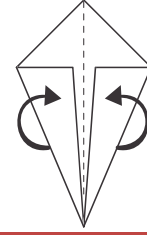
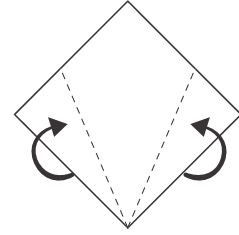

ચાલો, કૂકડો બનાવીએ

કાગળનો ચોરસ ટુકડો લો.

૧. ચિત્ર મુજબ કાગળને બિંદુઓવાળી લાઈનથી ગડીવાળો.
૨. કાગળને બિંદુઓવાળી લાઈનથી અડધું વાળી લો.
૩. હવે, બિંદુઓવાળી લાઈનથી કાગળને તીરની દિશામાં વાળો.
૪. ચિત્રમાં બતાવ્યા મુજબ કૂકડાની ચાંચ બનાવવા કાગળ વાળો.
૫. હવે, લાલ રંગનો કાગળ લો. તેને કૂકડાના મુગટનાં આકારમાં કાપો. તેને કૂકડાના માથાના ભાગ પર લગાવો.
૬. કાળા રંગના કાગળમાંથી નાનું ગોળ ટપકું કાપો. તેને કૂકડાની આંખ બનાવવા લગાવો.

હવે જુઓ, કૂકડો તૈયાર છે !

આવ રે વરસાદ

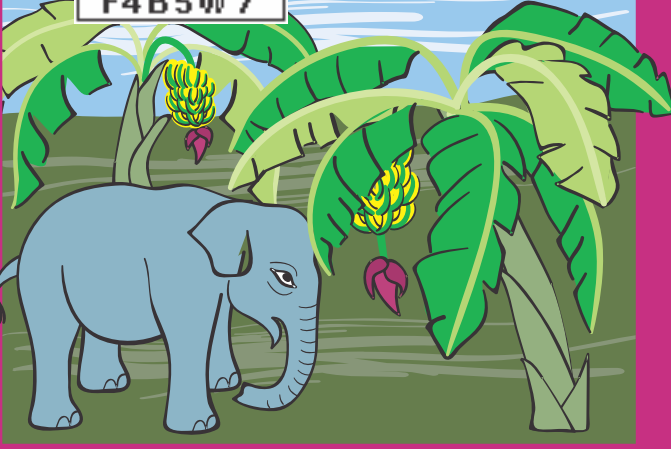
૫

અપ્પુ કેળાં ખાય છે

અપ્પુને કેળાં પસંદ છે.

તે રોજ વૃક્ષ પરથી કેળાં તોડે છે અને ખાય છે.

ઘણા સમયથી વરસાદ પડ્યો ન હતો. એક દિવસ તેણે જોયું કે, કેળાંનાં વૃક્ષો નમી પડ્યાં છે.

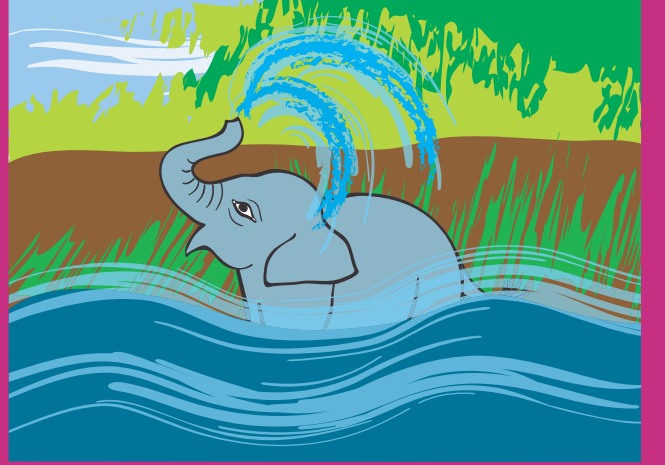

અપ્પુને થયું : ‘મારે મારી સૂંઢમાં પાણી ભરીને લાવવું જોઈએ.’

તેણે નદી તરફ ચાલવાનું શરૂ કર્યું.

નદીમાં પાણી જોઈ અપ્પુ ખુશ થયો.

તેણે ધરાઈને પાણી પીધું. તેણે તેના શરીરને સૂંઢમાં પાણી ભરી સ્નાન કરાવ્યું.

પછી તેણે સૂંઢમાં પાણી ભર્યું. કેળાંનાં વૃક્ષોમાં નાખ્યું.

પાણી મળ્યું ને કેળાંનાં વૃક્ષો જીવંત બન્યાં.

અપ્પુએ કેળાંના વૃક્ષને કહ્યું : “તમે પણ મને સ્વાદિષ્ટ અને પાકાં કેળાં આપો છો.” હવેથી હું દરરોજ તમારા માટે પાણી લઈ આવીશ.

❖ કેળાંનાં વૃક્ષને પાણી ન મળે તો શું થાય?

❖ આસપાસ ઊગતાં વૃક્ષોને પાણી ક્યાંથી મળે છે ?

❖ શું તમે પ્રાણીઓને પાણી પીતાં જોયાં છે ? ક્યાં ક્યાં?

❖ તમે કોઈ પ્રાણીને પાણી પાડ્યું છે ? તે કઈ રીતે પાણી પીએ છે ?

તમે વાંચ્યું કે અપ્પુએ કેળાંનાં વૃક્ષોને પાણી પાડ્યું. પણ, બીજાં વૃક્ષો પાણી ક્યાંથી મેળવે છે ? વૃક્ષો મોટા ભાગે વરસાદથી પાણી મેળવે છે. જ્યારે વરસાદ પડે છે ત્યારે વૃક્ષોનો દેખાવ નવો થઈ જાય છે.

ચાલો, આપણે કવિતા વાંચીએ અને ગાઈએ.

“આવ્યાં વાદળ જાદુ લઈ”

ગોરાં થઈને કાળાં થઈને;
આવ્યાં વાદળ જાદુ લઈને.

શ્વાન હરણાં હાથી ઘોડા;
આવ્યાં હંસ-હંસલીનાં જોડાં.
ક્યારેક હરણાં થઈને આવે;
દોડાદોડી કરતાં આવે.

આવ્યાં વાદળ જાદુ લઈને...
પળમાં આવે ને પળમાં જાય;
ક્યારેક મહિનાઓ ના દેખાય.
ક્યારેક પાછાં એવાં ઠરતાં;
ટાળો તોયે વાદળ ના ટળતાં
આવ્યાં વાદળ જાદુ લઈને...

ક્યારેક ગરજે ક્યારેક વરસે;
ક્યારેક મેઘધનુષ્ય થઈ દિસે.
ક્યારેક કરા સ્વરૂપે વરસે;
ત્યારે ઝાડ પાનને તરસે... !

આવ્યાં વાદળ જાદુ લઈને...
ગોરાં થઈને કાળાં થઈને.

— હરીશ નિગમ

(ગુજરાતી ભાવાનુંવાદ)

ગીતમાં જોયું...

- ❖ વાદળોમાં કેવા આકારો દેખાય છે ?
- ❖ બધાં વાદળો શું કરે છે ?
- ❖ વરસાદ પડે ત્યારે તમને કેવું લાગે છે ?
- ❖ તમે ક્યારેય મેઘધનુષ્ય જોયું છે ?
- ❖ મેઘધનુષ્ય તમે ક્યારે જોઈ શકો છો ?
- ❖ વરસાદ પડે ત્યારે શું થાય છે ?
- ❖ જ્યારે વરસાદ પડતો હોય ત્યારે તમે શું-શું જોયું છે ?
- ❖ વાદળો સિવાય વરસાદ આવે ત્યારે તમે શું જોઈ શકો છો ?

જ્યારે વરસાદ આવે, ત્યારે કાગળની હોડી બનાવીને તેને પાણી પર તરતી મૂકવાની ખૂબ મજા આવે છે.

કાગળની હોડી બનાવો અને તેને પાણીમાં તરતી મૂકો.

તમને વરસાદના સમયે કોઈ અગવડ પડી છે ? તમે વરસાદના સમયે કોઈને મુસીબતમાં જોયાં છે ? વરસાદના તમારા અનુભવ દર્શાવતું ચિત્ર દોરો.

બાળકોના વરસાદ સંબંધિત અનુભવો સાંભળો. વરસાદની સારી અને માઠી અસરો પર ચર્ચા ગોઠવી શકાય.

રસોડાની વાત

૧૦

ચિત્ર જુઓ. જ્યાં ટપકાં દેખાય છે ત્યાં રંગ પૂરો. જે વાસણો દેખાય છે તેનાં નામ લખો.

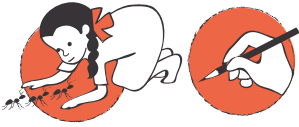

રસોઈમાં વપરાતાં ઘણાં બધાં વાસણ તમે જોયાં. તમારા ઘરમાં રસોઈ બનાવવા બીજાં કયાં વાસણ વપરાય છે ? તેમનાં નામ નોંધો.

વાસણો શાનાં બનેલાં છે ?

કોઈ વડીલને પૂછો કે, પહેલાંના સમયમાં કેવાં પ્રકારનાં વાસણોનો ઉપયોગ થતો હતો. તે વાસણ શામાંથી બનેલાં હતાં ?

વિચારો અને કહો :

- આપણે રાંધીને શું ખાઈએ છીએ ?
- આપણે કાચું શું-શું ખાઈ શકીએ છીએ ?
- આપણે કાચું અને રાંધીને શું ખાઈએ છીએ ?

કાચી ખાઈ શકાય તેવી વસ્તુઓ	રાંધીને ખાઈ શકાય તેવી વસ્તુઓ	કાચી અને રાંધીને ખાઈ શકાય તેવી વસ્તુઓ

તમે રસોડામાં કે બીજે ક્યાંય રોટલી બનતાં જોઈ હશે ? આ માટે વાસણમાં લોટ લઈ, આ લોટમાં પાણી ઉમેરવાનું. લોટ અને પાણીનો કણક બાંધી મસળવાનું, કણકમાંથી નાના ગુલ્લાં(લુઆ) બનાવવાનાં, તેને વણીને રોટલી બનાવવાની. રોટલી કે રોટલો ગેસ પર તવી (લોઢી) મૂકીને શેકવાની. આવા અનેક પ્રયત્નો પછી રોટલી આપણી થાળી સુધી પહોંચે છે.

જુઓ અને લખો :

રસોડામાં જઈ રસોઈ બનાવવાની રીતનું અવલોકન કરો. આ માટે શું-શું કર્યું ?

વાનગીનું નામ શું જરૂર પડે

શું-શું કર્યું ?

૧. ____	૨. ____	૩. ____
૪. ____	૫. ____	૬. ____

તમે જોયું કે ઘણી બધી વાનગીઓ અલગ-અલગ રીતે બને છે. કેટલીક શેકીને, કેટલીક તળીને અને કેટલીક બાફીને પણ બનાવાય છે.

વિચારો અને લખો :

રાંધવાની અમુક રીતો આપેલી છે. આ દરેક રીતથી બનેલી વાનગીઓનાં બે-બે નામ લખો. હજુ થોડી વધારે વાનગી બનાવવાની રીત ઉમેરો અને ઉદાહરણ આપો :

વાનગી બનાવવાની રીત	વાનગીનાં નામ	
શેકવાથી		
બાફવાથી		
તળવાથી		
ગરમીથી શેકેલી/ભૂંજવાથી		

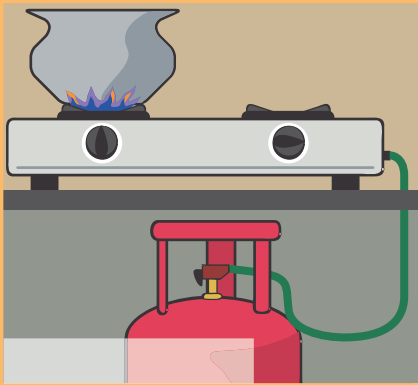
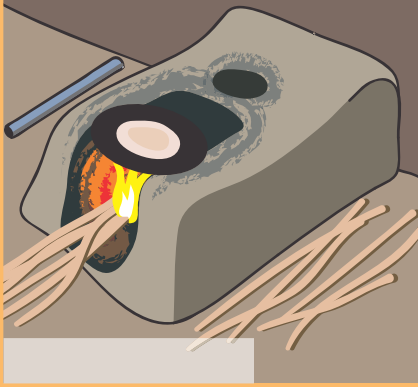

બાળકો તેમના કુટુંબના સભ્યોને પૂછી શકે છે. આનાથી તેમનામાં એ સમજણનો વિકાસ થશે કે શિક્ષક સિવાય બીજાં લોકો પાસેથી પણ જાણી શકાય છે.

વિચારો અને લખો :

- ❖ તમારા ઘરમાં રસોઈ બનાવવા માટે કયું બળતણ વપરાય છે ?
- ❖ તમારી નોટબુકમાં ચિત્ર દોરો અને તેનાં નામ લખો.
- ❖ નીચે આપેલાં ચિત્રો ઓળખો અને તેમનાં નામ લખો. આપેલાં ચિત્રોને યાદી સાથે જોડો. એક કરતાં વધારે વસ્તુઓ પણ સાથે જોડાઈ શકે છે.

કેરોસીન

કોલસો

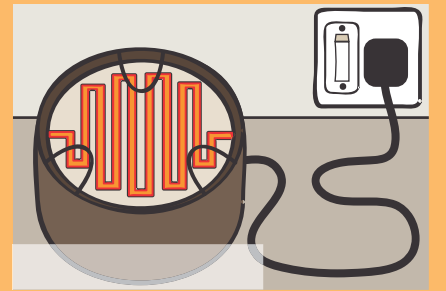
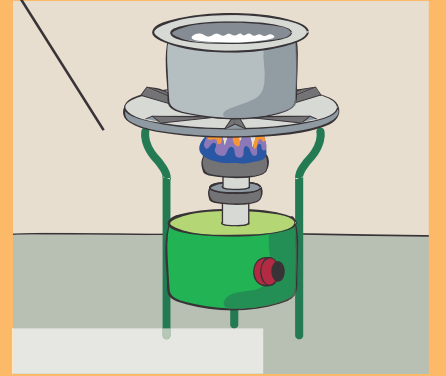
વીજળી

ગેસ

લાકડાં

સૂર્યપ્રકાશ

છાણાં

બાળકોને રસોઈ બનાવવાની રીતોનો અનુભવ રસપ્રદ હશે. ઘરે જે ઈંધણ વપરાય છે તે વાતાવરણને કેવી રીતે અસર કરે છે, તેના ઉપર ચર્ચા ગોઠવી શકાય છે.

વાંચો અને કરો :

મગને આખી રાત પાણીમાં પલાળી રાખો. સવારે પલાળેલા મગને ભીના કપડામાં વીંટાળી અને ઢાંકી દો. એક દિવસ પછી શું તમને કોઈ ફેરફાર દેખાય છે ? તૈયાર થયેલ મગમાં ડુંગળી, ટામેટાં, મીઠું અને લીંબુનો રસ ઉમેરો અને ભેળવો. તમારા મિત્ર સાથે મગની મજા માણો.

જુઓ અને લખો :

તમે રાંધ્યા વગર શું બનાવી શકો ?

● લીંબુ-પાણી	પાણીમાં ખાંડ ભેળવો	→	લીંબુનો રસ ઉમેરો	→	તેને ગાળી લો	→	લીંબુ પાણી તૈયાર છે.
●		→		→		→	
●		→		→		→	

બાળકો સાથે રસોઈ બનાવવાનો આનંદ માણો. તેઓ સહેલાઈથી જે મળી શકે અને કયા પ્રકારની વસ્તુ એ વિસ્તારમાં ખવાય છે, તેના આધારે રસોઈ તૈયાર કરશે.

રેલગાડી

આવો છોકરાં ખેલ બતાવો;
છુક..છુક..છુક..છુક.. રેલ ચલાવો...

સીટી વગાડી સીટ પર બેસો;

એકબીજાની પીઠ પર બેસો.

કોઈ આપણી લાઈન ન તોડે.

કોઈ આગળ-પાછળ ન દોડે;

બધા સીધી લાઈનમાં ચાલો;

બંને આંખો મીંચી ચાલો.

બંધ આંખે બધું દેખાય;

આંખ, ખોલતાં ખોવાઈ જાય.

બંધ આંખે જોવાની મજા પડી જાય.

રેલગાડી રેલગાડી, છુક-છુક, છુક-છુક, છુક-છુક-છુક-છુક

વચ્ચે આવતા સ્ટેશન બોલે, રૂક-રૂક, રૂક-રૂક, રૂક-રૂક-રૂક-રૂક
તપતા બળતા પાટા ઉપર,

અહીંથી ત્યાં, ત્યાંથી ઉપર,

છુક... છુક... છુક... છુક... છુક...

લાઈટ કરતી સરસર સરતી,

અજવાળાંમાં છુક... છુક... કરતી

અંધારામાં છુક... છુક... કરતી.

બટાટાનું ખેતર ને રણની રેત,

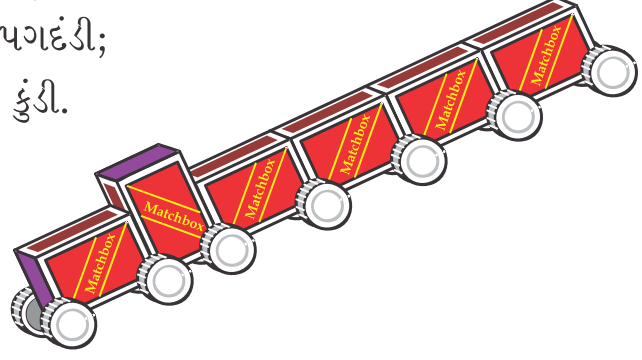
ઘરડો ખેડૂત ને બાજરીનો ખેત;

ખેડૂત-ખેતર લીલાં મેદાન;

મંદિર, મકાન, ચાની દુકાન.

રેલગાડી રેલગાડી છુક-છુક, છુક-છુક, છુક-છુક-છુક-છુક
વચ્ચે આવતા સ્ટેશન બોલે, રૂક-રૂક, રૂક-રૂક, રૂક-રૂક-રૂક-રૂક

આવું બધું આવે છે ખૂબ,
કોઈ ન મારો જોરથી બૂમ.
ટેકરા પર ઝંડી, પુલની પગદંડી;
પંખીનાં ટોળાં ને, પાણીની કુંડી.
ઝૂંપડાં ને ઝાડી, ખેતર ને વાડી;
ભાક છુક... ભાક છુક દોડી ગાડી.
કૂવા પાછળ બાગબગીચા,
ધોબી ઘાટ, નાનકડી હાટ
ગામમાં મેળા, લોકોનાં ટોળાં;
તૂટેલી ભીંતો, ઘેટાંનાં ટોળાં.

રેલગાડી રેલગાડી છુક-છુક, છુક-છુક, છુક-છુક-છુક-છુક
વચ્ચે આવતા સ્ટેશન બોલે, રૂક-રૂક, રૂક-રૂક, રૂક-રૂક-રૂક-રૂક
(હરેન્દ્રનાથ ચટ્ટોપાધ્યાયની હિન્દી કવિતા 'રેલગાડી' નો ગુજરાતી ભાવાનુવાદ)

વિચારો અને કહો :

તમને કવિતા કેવી લાગી ?

- ❖ તમે ક્યારેય રેલગાડીમાં મુસાફરી કરી છે? ક્યારે?
- ❖ શું રેલગાડી ગમે ત્યાં જઈ શકે? કેમ?
- ❖ 'લોખંડના રસ્તાઓ' માટે કવિતામાં કયો શબ્દ વપરાયો છે ?

વાંચો અને લખો :

- ❖ રેલગાડી કઈ-કઈ જગ્યાએથી પસાર થઈ હતી? યાદી બનાવો.

--	--	--

- ❖ તમે ક્યાં-ક્યાં વાહનોમાં મુસાફરી કરી છે ?

--	--	--

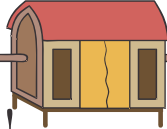

વાંચો અને સમજો :

વેકેશનમાં બધાં ફરવા જાય. કોઈ નજીકનાં સ્થળોએ જાય. કોઈ દૂર જાય. કોઈ બસમાં, રેલગાડીમાં કે વિમાનમાં જાય. બીજી કેટલી રીતે મુસાફરી થઈ શકે છે. અહીં, કેટલાંક છોકરાંઓએ તેમની રજા અંગે વાત કરી છે.

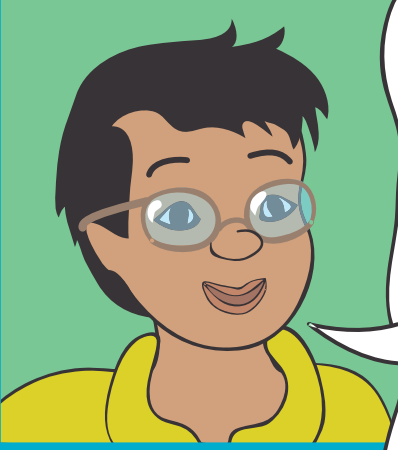
હું મારા કાકાને ત્યાં દિલ્લી ગઈ હતી. પહેલાં અમે રેલવે સ્ટેશન જવા માટે નો ઉપયોગ કર્યો હતો. આ વખતે અમને ખૂબ જ મજા આવી. અમે માં ગયાં, જે ભૂગર્ભના રસ્તા પર ચાલતી હતી. અમને એ પણ ખબર ન હતી કે અમારી ઉપરના રસ્તા ઉપર ચાલતી હતી.

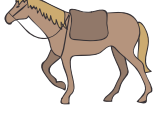

મારી ફોઈનાં લગ્ન હતાં. હું ઘણાં સગાં-સંબંધીઓને મળ્યો. ખાવા-પીવા અને રમવા માટે એ ખૂબ જ સરસ સમય હતો. મોટાભાઈ અમેરિકાથી માં આવ્યા. તેઓ કેટલા દૂરથી આવ્યા ! અમેરિકાથી આવ્યા છતાં અહીં એક દિવસમાં પહોંચી ગયા. ફોઈ જ્યારે માં જતાં હતાં, ત્યારે ખૂબ જ સુંદર લાગતાં હતાં !

હું મારાં નાનીમાને ત્યાં કેરલ ગઈ હતી. તેઓ જ્યાં રહે છે ત્યાં બધે પાણી જ જોવા મળે છે. અમે સ્ટેશનથી તેઓના ઘર સુધી પહોંચવા કે લઈ શકતા હતા. તેને બદલે, અમે તેઓના ઘરે જવા માટે લીધી. આ થોડું અનોખું લાગ્યું, પરંતુ ખૂબ જ મજા આવી.

અમે રજાઓમાં શિમલા ગયાં. ત્યાંના વાંકાયૂંકા રસ્તાથી પર્વતો ઉપર જવા લાગી. જ્યારે અમે નીચે જોતા ત્યારે બહુ ડર લાગતો. અમારે શિમલામાં ઘણું ચાલવાનું હતું. મારાં દાદી ખૂબ જ જલદી થાકી જતાં હતાં. અમે દાદીને પર સવારી કરાવી. હું ક્યારેય થાક્યો નહિ. અહીં ચાલવાનું મને ગમ્યું.

મારાં માસી અને હું એક જ શહેરમાં રહીએ છીએ. અમે ખૂબ જ નજીક રહીએ છીએ. જ્યારે પણ મારે એમના ઘરે જવું હોય. હું ઝડપથી મારી લઈને ત્યાં પહોંચી જાઉં છું. મા અને છોટુએ નાનીના ઘરે પહોંચવા લેવી પડતી હોય છે.

હું મારા મામાના ગામડે ગયો. રેલવે સ્ટેશનથી એમના ઘર તરફ કોઈ બસ જતી નથી. તેથી અમે માં ગયા. ગામડે જવાના રસ્તે અમે લીલાંછમ ખેતર બાજુથી પસાર થયા. મને બળદોનાં ગળામાં બાંધેલી ઘંટડીઓનો અવાજ ખૂબ જ ગમ્યો.

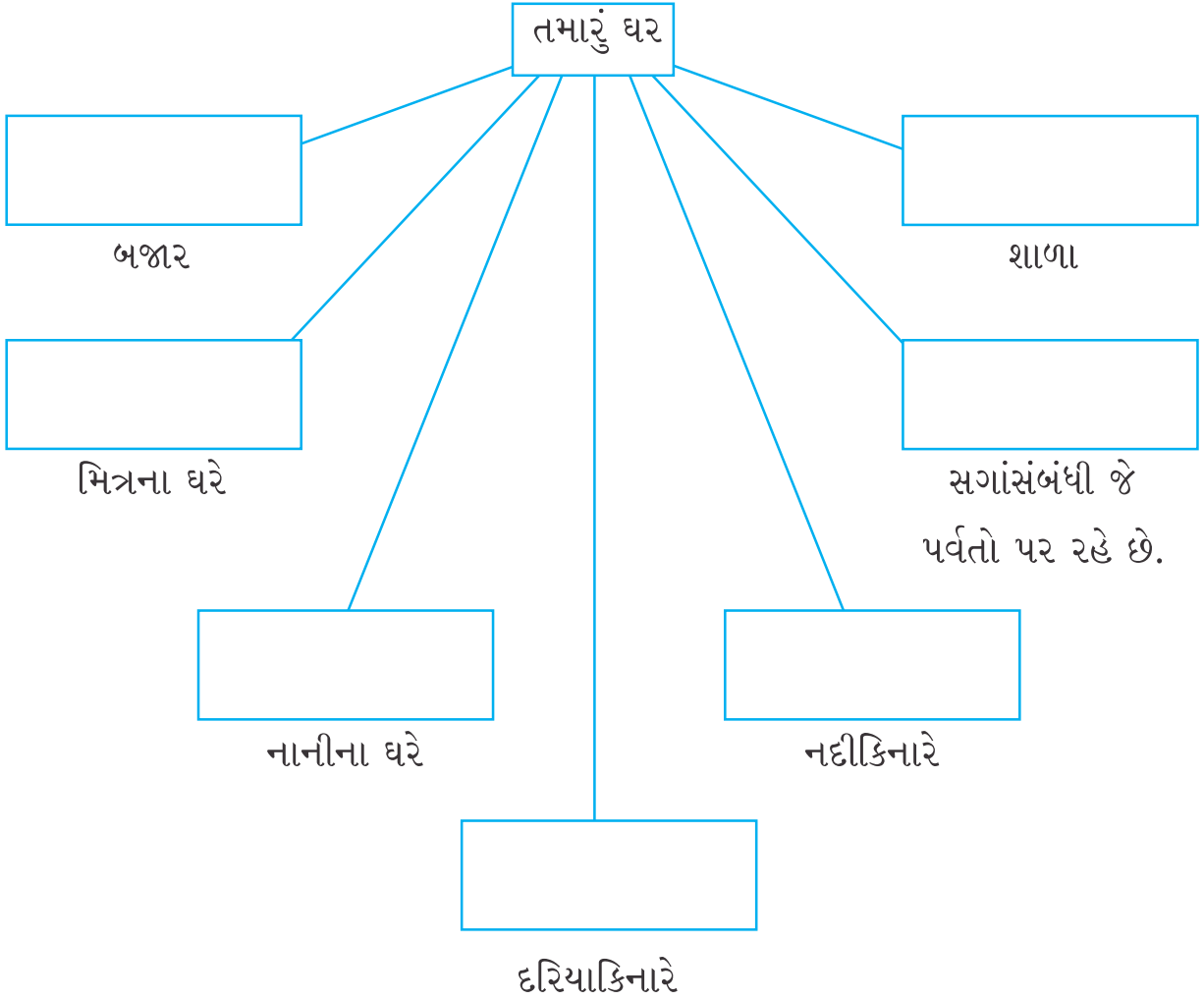
આપણી આસપાસનાં પ્રાણીઓની સાર-સંભાળ રાખવી જોઈએ. આ વિશે ચર્ચા જરૂરી છે.

❖ કયાં કયાં વાહનોની વાત લખી છે?

વિચારો અને લખો :

❖ તમારા ઘરેથી કેવી રીતે જશો? માં લખો.

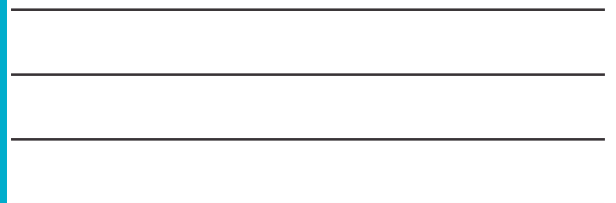
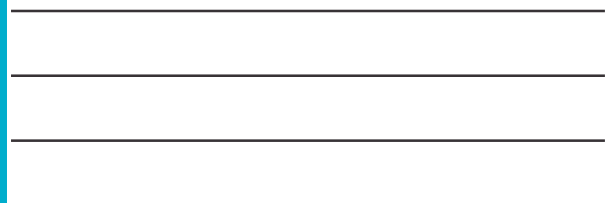
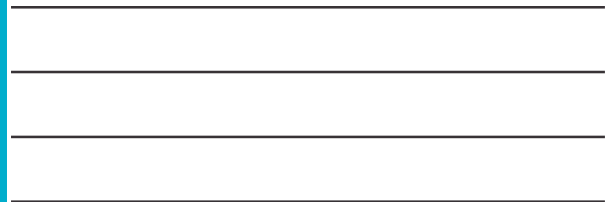

બાળકોએ તેમના જીવનમાં, ફિલ્મોમાં અને પુસ્તકો વગેરેમાં ઘણાં બધાં વાહનો જોયાં હશે. આ અનુભવો ચર્ચામાં મદદ કરશે.

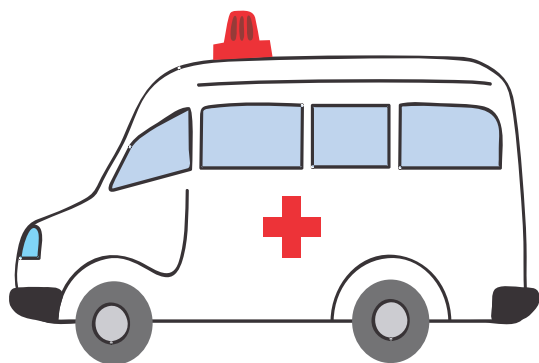
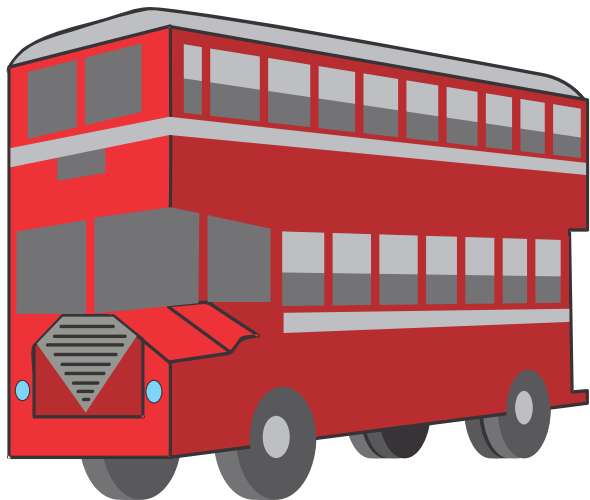
ચિત્રની સામે વાહનનો ઉપયોગ લખો. જગ્યામાં બીજા વાહનનું ચિત્ર દોરો.
વાહન ક્યાં કામ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે તે અંગે નોંધ કરો.

તેનો ઉપયોગ

વાહન

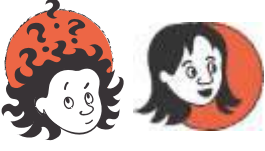
તેનો ઉપયોગ

વાહનોનાં નામ આપેલાં છે. તેની એકબાજુ વાહનનાં પૈડાંની સંખ્યા લખો. બાજુના ખાનામાં તેના ઉપયોગ અંગે લખો.

બસ		❖ મુસાફરી કરવા. ❖ પ્રવાસ જવા માટે. ❖ જાન લઈ જવા માટે.
બળદગાડું	બે પૈડાં	
રિક્ષા		
મોટરગાડી		
વિમાન		
સાઈકલ		

વિચારો અને કહો :

- ❖ અત્યારે કેવાં વાહનોનો ઉપયોગ થાય છે ?
- ❖ વીસ વર્ષ પહેલાં કેવાં વાહનો ઉપયોગમાં લેવાતાં હતાં ?
- ❖ વાહનો ન હતાં ત્યારે લોકો કઈ રીતે મુસાફરી કરતા હતાં ?

વિચારો અને લખો :

તમે કોને પૂછ્યું ?	તેઓનો જવાબ
મમ્મી	
મિત્ર	
કાકા	
શિક્ષક	

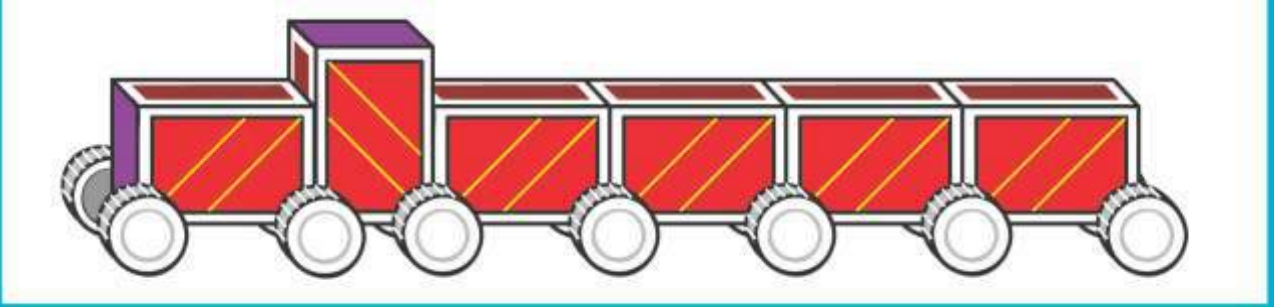

વડીલોની મદદથી મેળવેલી માહિતી, ચર્ચાના આધારે બાળકો વાહનોમાં સમયે-સમયે આવેલાં બદલાવને સમજી શકે છે. તેના માટે જ, પુસ્તકમાં, બાળકોને તેમના દાદા-દાદીને પૂછવા પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવે છે. આથી, તેઓ સમય સાથે વાહનોના ઉપયોગમાં થયેલા બદલાવને સમજી શકે.

તમારી પોતાની રેલગાડી

ખાલી દીવાસળીની પેટીઓનો ઉપયોગ કરો. ચિત્રની મદદથી તમારી રમકડાંની રેલગાડી બનાવો.

જો કોઈ ‘છુક-છુક’ અવાજ કરે તો તમે તરત જ કહી શકો કે, તે ‘રેલગાડી’ માટેનો અવાજ છે.

નીચે આપેલા અવાજો પરથી તમે વાહનોનાં નામ કહી શકો ? એક ઉદાહરણ આપવામાં આવેલ છે.

છુક-છુક	-	રેલગાડી	પીપ-પીપ	-	
પોમ-પોમ	-		ટપ-ટપ	-	
ઘરૂ-ઘરૂ	-		ટ્રિન-ટ્રિન	-	

❖ આ વિવિધ વાહનોના અવાજ છે. જો બધાં વાહનો એકસાથે રસ્તા પર દોડતાં હોય તો કેવો અલગ-અલગ અવાજ થાય ? શું ત્યાં ખૂબ જ અવાજ નહિ હોય ?

વિચારો અને કરો :

- ❖ તમે ક્યાં વધારે અવાજ સાંભળ્યો છે ?
- ❖ શું તમને વધારે અવાજ પસંદ છે ? કેમ ?

રમકડાંની ટ્રેન બનાવવા દીવાસળીની પેટીના બદલે ટિનના ડબા ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે. પૈડાં બનાવવા બોટલનાં ઢાંકણાં અથવા બટનોનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

❖ ચિત્રમાં શું જોઈ શકાય છે ?

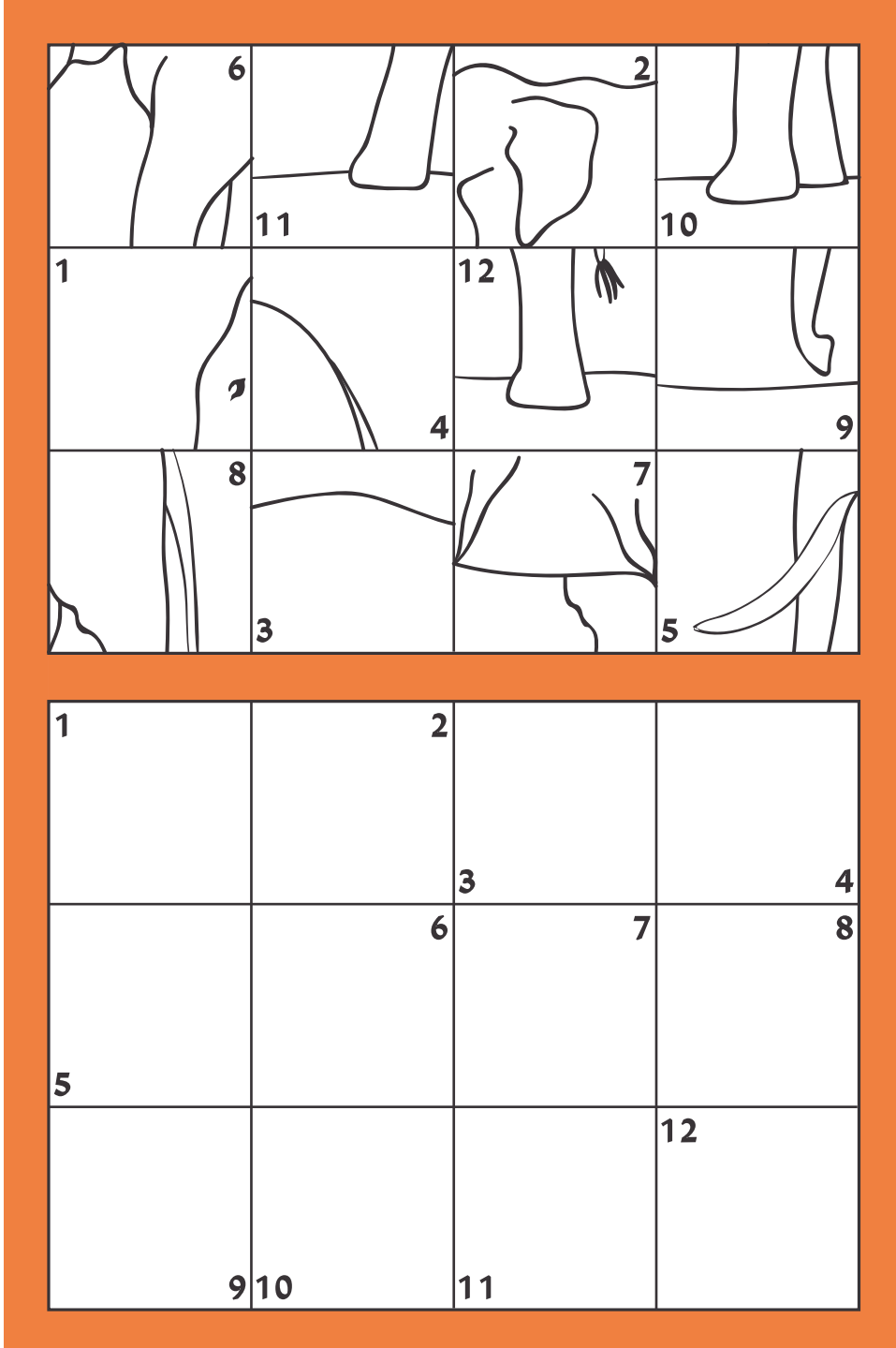
❖ તમે કયાં-કયાં વાહનો જોઈ શકો છો ?

❖ આ બધાં વાહનો કેવાં કામ માટે વપરાય છે ?

ચિત્રની મદદથી તત્કાલીન સેવા માટે ચર્ચાની પહેલ કરી શકાય છે.

નીચે આપેલા ચિત્રમાં બોક્સ જુઓ. તેની નીચે આપેલી જગ્યામાં તેમને સાચા ક્રમમાં દોરો અને રંગ પૂરો. તમને શું જોવા મળ્યું ? તેનું નામ લખો.

જૂથમાં અથવા એકલા આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિને તક આપો. આ ચિત્ર દોરાવવા શિક્ષકે માર્ગદર્શન આપવું. જરૂર જણાય તો ચિત્ર દોરવા સીધી મદદ કે સહયોગ કરવાનું રાખવું.

